

Notitser.

I.

Danmarks Areal og Folkemængde. — Fødselshyp-
pighed og Dødelighed. — Forskydninger mellem Land
og By. — Hovedstadens Befolkningstilvækst siden 1850.

Ifølge en fra Statens statistiske Bureau i Maj Maaned
udsendt Publikation*) har Danmark et Fladeindhold af
708 Kvadratmil.

Den første nogenlunde paalidelige Opmaaling af
Danmarks Areal skyldes Videnskabernes Selskabs Initiativ.
Den foretoges i sidste Tredjedel af det 18de Aarhundrede
og gav til Resultat et Fladeindhold af $683\frac{1}{2}$ geogr. Kva-
dratmil. Et nyt Grundlag tilvejebragtes ved Matrikel-
opmaalingerne i de første Decennier af det 19de Aar-
hundrede, og Bergsøe kommer (i 1844) ved Benyttelse
af Matrikulingens Beregningsprotokoller til det Resultat,
at Landet havde en Størrelse af $691\frac{3}{4}$ geogr. Kvadratmil.
Ved Grænsereguleringen 1864 afstodes omtrent 7 Kva-
dratmil, medens der af tidligere slesvigsk Territorium
indlemmedes ca. 6 Kvadratmil i Kongeriget, hvilket giver
et Netto-Tab af 1 Kvadratmil. Paa den anden Side
voksede Landet i Tidens Løb en Del ved Inddæmninger
o. l., og efter forskellige Revisioner (i 1881, 1888 og
1896) af Matrikeltallene har man i de senere Aar regnet
med et Areal af 698,39 geogr. Kvadratmil. Man vidste
imidlertid, at dette Resultat ikke svarede nøjagtigt til

*) Statistiske Meddelelser. 4. Række, 20. Bd., 3. Hæfte.

Notitser.

I.

Danmarks Areal og Folkemængde. — Fødselshyp-
pighed og Dødelighed. — Forskydninger mellem Land
og By. — Hovedstadens Befolkningstilvækst siden 1850.

Ifølge en fra Statens statistiske Bureau i Maj Maaned
udsendt Publikation*) har Danmark et Fladeindhold af
708 Kvadratmil.

Den første nogenlunde paalidelige Opmaaling af
Danmarks Areal skyldes Videnskabernes Selskabs Initiativ.
Den foretoges i sidste Tredjedel af det 18de Aarhundrede
og gav til Resultat et Fladeindhold af $683\frac{1}{2}$ geogr. Kva-
dratmil. Et nyt Grundlag tilvejebragtes ved Matrikel-
opmaalingerne i de første Decennier af det 19de Aar-
hundrede, og Bergsøe kommer (i 1844) ved Benyttelse
af Matrikulingens Beregningsprotokoller til det Resultat,
at Landet havde en Størrelse af $691\frac{3}{4}$ geogr. Kvadratmil.
Ved Grænsereguleringen 1864 afstodes omtrent 7 Kva-
dratmil, medens der af tidligere slesvigsk Territorium
indlemmedes ca. 6 Kvadratmil i Kongeriget, hvilket giver
et Netto-Tab af 1 Kvadratmil. Paa den anden Side
voksede Landet i Tidens Løb en Del ved Inddæmninger
o. l., og efter forskellige Revisioner (i 1881, 1888 og
1896) af Matrikeltallene har man i de senere Aar regnet
med et Areal af 698,39 geogr. Kvadratmil. Man vidste
imidlertid, at dette Resultat ikke svarede nøjagtigt til

*) Statistiske Meddelelser. 4. Række, 20. Bd., 3. Hæfte.

Virkeligheden, og der blev derfor for nogle Aar siden bevilget en betydelig Sum (i alt er medgaaet 26000 Kr.) til en ny Arealopgørelse. Man har ved denne forladt det tidligere Grundlag, Matrikelopmaalingen, og benyttet Generalstabens fortrinlige Kortmateriale, Maalebordsbladene i 1 : 20000. Paa disse Blade, der foreligge i et Antal af omtrent 1200, er hele Landets Areal, sognevis, blevet opmaalt ved Hjælp af et særligt Instrument, et saakaldet Planimeter. Resultatet af denne Opmaaling er for saa vidt overraskende, som det viser sig, at Danmarks Fladeindhold er over $9\frac{1}{2}$ geogr. Kvadratmil større end det Areal, man hidtil har regnet med; man havde ventet at finde en Afvigelse paa ca. $\frac{1}{2}$ pCt., men det viser sig, at det nye Areal er omtrent $1\frac{1}{3}$ pCt. større end det ældre.

Af det Areal paa 708 geogr. Kvadratmil (38984,6 □ Kilometer), der findes indenfor Danmarks Grænser, er 697,55 geogr. Kvadratmil Landareal (herunder medregnet mindre Damme og Vandløb paa indtil 5 Alens Bredde), medens de større Søer og Damme indtage et Fladerum af 9,15 og de større Vandløb udgøre 1,30 geogr. Kvadratmil.

Der findes i Danmark 22 Søer, der hver for sig maale over 500 Tdr. Land. Den største er Arre Sø (7366 Tdr. Ld.); derefter følge Esrom Sø (3138 Tdr. Ld.), Mos Sø (3061 Tdr. Ld.) og Tis Sø (2409 Tdr. Ld.). Seks Søer maale hver 1000—2000 Tdr. Ld. (Maribo Sø, Fure Sø, Skanderborg Sø, Fil Sø, Tjustrup Sø og Juel Sø), og 12 have en Størrelse af 500—1000 Tdr. Ld.

Af Landarealet falder 12,95 geogr. Kvadratmil paa de 75 Byer. Byernes Areal er saaledes kun 1,8 pCt. af hele Landets. Som man kan tænke sig, er Hovedstaden den By, der har det største Areal (12435 Tdr. Ld. eller 1,25 geogr. Kvadratmil). Derefter følger Viborg og Varde med henholdsvis 1 og $\frac{2}{3}$ geogr. Kvadratmil Areal samt Rødby og Skagen, der hver have et Flademaal af $\frac{1}{2}$ Kvadratmil.

Landets største Sogn er Dronninglund i Hjørring og Aalborg Amter; dets Landareal er 34629 Tdr. Ld. = $3\frac{1}{2}$ geogr. Kvadratmil eller omtrent 3 Gange saa stort som København. Der findes 68 Sogne, hvis Landareal er mindre end $\frac{1}{30}$ af Dronninglunds, d. v. s. under 1000 Tdr. Land. Af de 1697 Sogne paa Landet ere 1297 under 5000 Tdr. Ld. hver, medens 318 ere mellem 5000 og 10000, 58 mellem 10000 og 15000, 15 mellem 15000 og 20000, og 8 mellem 20000 og 30000. Alle Sogne med over 15000 Tdr. Ld. findes i Jylland.

Af Danmarks Areal udgør den jyske Halvø fra Rigsgrænsen til Limfjorden 369 geogr. Kvadratmil; Resten 339 Kvadratmil fordeler sig paa ikke mindre end 527 Øer, hvoraf dog over Halvdelen ere saa smaa, at deres Areal er mindre end hvad der almindeligvis hører til en Bondegaard. En Sjattedel af Øerne ligge i Søer og Aaløb.

De mange Øer, hvori Landet er delt, og de talrige Indskæringer af Havet bevirke, at Danmark har en i Forhold til sit Areal meget betydelig Grænselinie, i alt 951 geogr. Mil, hvoraf kun ca. 14 Mil er Rigsgrænse mod Syd. Kystlinien udgør altsaa 937 geogr. Mil. Indenfor denne Omkreds kunde der rummes en Cirkelflade af Areal omtrent saa stor som det europæiske Rusland. Hvis Danmark havde Form af en Cirkelflade, vilde de 708 Kvadratmil Areal kun have en Omkreds af en Tien-dedel af den virkelige.

— Paa det Areal af 708 geogr. Kvadratmil, hvortil Landet nu er opmaalt, levede der ved Folketællingen den 1. Februar i Aar 2,588919 Mennesker*). Gennemsnitlig bor der saaledes i Danmark 3657 Indbyggere pr. geogr. Kvadratmil eller 66 pr. Kvadratkilometer. Til Sammenligning anføre vi nedenstaaende Tal, der angive Folke-

*) Statistiske Meddelelser. 4. Række, 21. Bd. 1. Hæfte.

mængden og Befolkningstætheden i de vigtigste europæiske Lande efter de seneste Tællinger eller Beregninger*):

	Folketal	pr. □ km.
Danmark (1906)	2,588919	66
Norge (1903).....	2,288535	7
Sverige (1904).....	5,260811	12
Finland (1903).....	2,816269	8
Storbritann. og Irland (1905)	43,818899	139
Nederlandene (1903)	5,430981	165
Belgien (1903).....	6,985219	237
Tyskland (1904)	59,495000	110
Østrig (1902).....	26,712154	89
Ungarn (1903).....	19,885445	61
Schweiz (1900)	3,315443	80
Frankrig (1901)	38,961945	73
Italien (1903).....	33,218328	116
Spanien (1900)	18,618086	37
Portugal (1900).....	5,423132	59
Rusland (1902)	112,831300	22
Rumænien (1903)	6,292032	48
Serbien (1903).....	2,624318	54
Bulgarien (1901).....	3,800000	39
Grækenland (1896).....	2,433806	38
Tyrkiet.....	6,130000	36

Selve det foran anførte Hovedresultat af Folketællingen i Danmark den 1. Februar 1906 frembyder i og for sig intet overraskende. Siden sidste almindelige Tælling (1901) er Folkemængden bleven forøget med 139000, hvad der svarer til en aarlig Tilvækst af 1,11 pCt. I det foregaaende Tællings-Mellemrum (1890—1901) var Tilvæksten 1,10 i aarligt Gennemsnit, altsaa meget nær af samme Størrelse som i det sidste Femaar. En nærmere Undersøgelse af Befolkningstilvækstens enkelte Elementer viser dog interessante Træk. Hvis man tvedeler Perioden 1890—1901 og til Sammenligning medtager det foregaaende Tællings-Mellemrum 1880—90, faar man følgende aarlige Gennemsnitstal pr. 10000 Mennesker af Middelbefolkningen i hver Periode:

*) Sundbärg: Aperçus statistiques.

Periode:	Levende-fødtte	Døde	Flere fødte end døde	Flere udvandrede end indvandrede	Samlet Tilvækst
1880—89..	320	187	133	34	99
1890—94..	303	189	114	26	88
1895—1900	300	164	136	8	128
1901—05..	290	148	142	31	111

Det ses her, hvilken forholdsvis betydelig Rolle Udvandringens vekslende Styrke spiller for Befolkningsforøgelsen. Det ses endvidere, at den stærke Nedgang i Fødslernes Antal følges af en endnu stærkere Nedgang i Dødeligheden, saaledes at den naturlige Befolkningstilvækst nærmest viser stigende Tendens. Den aftagende Fødsels-hyppighed og Dødelighed er iøvrigt ikke noget for Danmark ejendommeligt, men genfindes næsten overalt i Europa, se nedenstaaende Forholdstal, der angive Fødselshyppighed og Dødelighed pr. 10000 Mennesker, dels for Aaret 1903 (det sidste, for hvilket nogenlunde fuldstændige Oplysninger foreligge), dels for Gennemsnittet af de forudgaaende 10 Aar*):

	Fødselshyppighed		Dødelighed	
	1903	1893 —1902	1903	1893 —1902
Danmark	287	300	146	166
Norge.....	288	301	148	155
Sverige	258	270	151	160
Finland	319	329	187	197
Storbritannien og Irland	282	290	159	179
Nederlandene.....	316	324	156	176
Belgien	277	290	171	184
Tyskland.....	338	360	200	215
Østrig-Ungarn.....	360	385	250	270
Schweiz	276	282	175	185
Frankrig.....	211	220	192	209
Italien	319	342	225	234

*) Sundbärg, l. c.

For nogle Landes Vedkommende er, ligesom i Danmark, Nedgangen i Dødeligheden større end Nedgangen i Fødselshyppigheden, saaledes at Fødselsoverskudet er større nu end før; for andre Landes Vedkommende er det omvendte Tilfældet. For Europa som Helhed var saavel Fødslerne som Dødsfaldenes relative Antal nogenlunde jævnt aftagende indtil Midten af 1890'erne, men ved dette Tidspunkt indtraadte i de fleste Lande et stærkt Fald i Dødeligheden, saaledes at Europas aarlige Fødselsoverskud, som for 30—40 Aar siden kun udgjorde 8—9 Promille af Befolkningen og i Firserne og Begyndelsen af Halvfemserne var steget til 10 á 11 Promille, pludselig gaar op til 12 Promille eller derover. Paa dette Punkt har den naturlige Befolkningsforøgelse i Europa senere holdt sig, samtidig med at Nedgangen saavel i Fødselshyppighed som i Dødelighed har fortsat sig. Hele denne Bevægelse fremtræder i Danmark med større Styrke end i de fleste andre Lande, idet navnlig Nedgangen i Dødeligheden hos os har været ualmindelig stærk.

Som det fremgaar af det foran anførte, vilde Danmarks Befolkning i de sidste 5 Aar være blevet forøget med 14,2 Promille aarlig, dersom der ingen Ind- og Udvandring havde været. Der er imidlertid aarlig udvandret ca. 8000 Mennesker flere, end der er indvandret, og herved synker den gennemsnitlige aarlige Befolknings-tilvækst til 11,1 Promille. Dette er dog en anselig Tilvækst, naar man sammenligner med andre Lande. Kun i Tyskland, Holland og maaske Rusland er Befolkningsforøgelsen, relativt set, væsentlig højere. I Norge, Finland og Schweiz vokser Befolkningen med omtrent samme Styrke som i Danmark, men i samtlige øvrige europæiske Lande er Befolkningstilvæksten lavere end hos os, saaledes i Storbritannien og Irland, Østrig-Ungarn og Belgien kun 9 á 10 Promille aarlig, i Sverige 7 á 8 Promille, i Italien 6 á 7 Promille, i Frankrig kun 1 á 2 Promille.

— Hvad der mere end noget andet giver de nys vundne Folketællingsresultater Interesse, er den Maade, hvorpaa

Tilvæksten fordeler sig mellem Byerne og Landet. I de 11 Aar fra 1890 til 1901 voksede Danmarks Befolkning med 277000 Mennesker, og af denne Forøgelse faldt 211000 eller over de tre Fjerdedele paa Byerne. I de 5 Aar fra 1901 til 1906 voksede Folketallet med 139000, hvoraf kun 64000, altsaa under Halvdelen, faldt paa Byerne. I aarligt Gennemsnit var Befolkningsforøgelsen for hele Landet i 1901—06 lidt større end i 1890—1901, nemlig ca. 28000 mod ca. 25000, men medens Bybefolkningen i 1890—1901 aarlig forøgedes med omtrent 19000, var Forøgelsen i 1901—06 kun ca. 13000 aarlig, og medens Landbefolkningen i 1890—1901 kun voksede med ca. 6000 om Aaret, udgjorde Forøgelsen paa Landet i 1901—06 ca. 15000 aarlig.

Fra Tiden omkring Midten af det 19. Aarhundrede begyndte Landbefolkningen i Danmark at strømme til Byerne; i Begyndelsen var denne Vandringsbevægelse kun svag, men den tiltog i Styrke fra Tiaar til Tiaar, indtil den kulminerede i Perioden 1880—90; i Halvfemserne var Tilflytningen til Byerne atter noget svagere, og i det sidst forløbne Femaar er den saa at sige standset. Denne Svingning illustreres ved nedenanførte Tal, der angive den gennemsnitlige aarlige Befolkningstilvækst i hver Periode, dels for Landet som Helhed, dels for Landdistrikterne alene:

	Gennemsnitlig aarlig Tilvækst-Promille	
	Hele Landet	Landdistrikterne
1855—60.....	13.1	11.0
1860—70.....	10.5	8.6
1870—80.....	9.9	5.4
1880—90.....	9.9	2.1
1890—1901.....	11.0	4.2
1901—06.....	11.1	9.9

Paa Grundlag af Folketallene alene kan man ikke danne sig noget klart Billede af Omflytningen indenfor Landets Grænser. Man maa opløse Befolkningstilvæksten

i dens to Elementer, Fødselsoverskudet og Vandringsoverskudet (eller Underskudet).

I Landet som Helhed fødtes i de 5 Aar 1901—06 ca. 178000 flere end der døde; der udvandrede 39000 flere end der indvandrede; den virkelige Forøgelse af Landets Befolkning udgjorde altsaa 139000. Hvorledes stiller Balancen sig nu særskilt for By- og Landbefolkningen?

Det vil her være rettest at betragte Hovedstaden for sig og til denne medregne ikke alene Frederiksberg, men ogsaa Gentofte Kommune, som jo saa at sige er sammenbygget med København og befolkningsstatistisk set udgør en Art Forstad til denne. Indenfor Provinsbyerne er der i nærværende Sammenhæng Anledning til at sondre mellem de større (med over 10000 Indbyggere), de middelstore (med 5—10000 Indb.) og de smaa Byer (jfr. nedenfor). Endelig bør inden for Landdistrikterne Københavns Amt holdes som en Afdeling for sig, da Befolkningsforholdene her ere stærkt paavirkede af Hovedstadens Nærhed. Man finder da for Perioden 1901—05 følgende Tal:

	Flere fødte end døde	Flere tilflyttede end fraflyttede	Samlet Til- vækst
København	27000	÷ 1000	26000
Frederiksberg	4000	7400	11400
Gentofte	1000	5200	6200
<hr/>			
Hovedstaden med Forstæder	32000	11600	43600
<hr/>			
Provinsb. med over 10000 Indb.	18700	÷ 8000	10700
— — 5—10000 —	8700	2800	11500
— — under 5000 —	5500	÷ 2200	3300
<hr/>			
Samtlige Provinsbyer	32900	÷ 7400	25500
<hr/>			
Landdistr. i Københavns Amt	4000	2500	6500
Øvrige Landdistrikter.....	109700	÷ 45900	63800
<hr/>			
Landdistrikterne i alt...	113700	÷ 43400	70300
<hr/>			
Hele Landet...	178600	÷ 39200	139400

Det ses heraf, at Hovedstaden med Forstæder i de 5 Aar 1901—06 har modtaget en Netto-Indvandring af henimod 12000 Mennesker; men denne kunstige Befolkningsforøgelse falder udelukkende paa Københavns to Nabokommuner: Frederiksberg og Gentofte, medens der fra selve København er bortflyttet flere end der er tilflyttet. For Provinsbyerne har Omflytningen givet et Befolkningstab af 7 á 8000; det er de store og de mindste Byer, Bortflytningen særlig har ramt, medens de middelstore Byer med fra 5 til 10000 Indbyggere have haft et lille Tilflytningsoverskud. Af Landdistrikterne er det kun Københavns Amt, der har vundet i Folketal ved Vandringen, medens samtlige øvrige Amter have afgivet flere Mennesker end de have modtaget.

Udtrykt i faa Ord og med meget runde Tal kan det siges, at Hovedresultatet af Befolkningsomflytningen i Danmark i de sidste 5 Aar er dette, at der fra Landdistrikterne er bortflyttet 43000 Mennesker, fra Provinsbyerne 7000, ialt 50000, hvoraf en Femtedel er flyttet til Hovedstaden, de fire Femtedele udvandret.

— Den egentlige Bybefolkning i Danmark udgør nu noget over 1 Million Mennesker (1,023000), hvoraf 427000 lever i København og 88000 paa Frederiksberg. Af Provinsbyerne har Aarhus 55000, Odense 41000, Aalborg 32000, Horsens 22000 og Randers 21000 Indbyggere.

Ved Siden af de 75 Købstæder og Handelspladser findes der imellem 150 og 200 Stationsbyer og lignende bymæssige Bebyggelser paa Landet. For 168 saadanne bymæssige Bebyggelser er Folkemægden i Aar optalt til ca. 156000, og med dette Tal bør altsaa det foran nævnte Tal for den egentlige Bybefolkning forøges, naar man vil gøre op, hvor mange Mennesker der i Danmark lever og bor under bymæssige Vilkaar. Af de 76000, hvormed Landdistrikternes Folketal forøgedes i de sidste 5 Aar, kan man regne, at henimod en Tredjedel faldt paa Stationsbyer og lignende bymæssige Bebyggelser.

Københavns Folkemængde er fra 1901—06 vokset fra 401000 til 427000, altsaa med 26000 Mennesker. Af denne Forøgelse falder langt den største Del (17000) paa de indlemmede Distrikter, Brønshøj, Valby og Sundbyerne. I det hele taget ligner København andre store Byer deri, at det er i Periferien at Byen vokser, medens de oprindelige, centrale Bydele gaa tilbage i Folketal. Dette træder tydeligt frem, naar man fra Folketælling til Folketælling sammenholder Tallene for de enkelte Kvarterer, hvori Byen fra gammel Tid er inddelt. Nedenfor anføres Folketallene for hvert Kvarter i 1850 og 1906 samt for det omtrent midt i Mellemrummet liggende Tællingsaar 1880:

		Folketal i Aarene:		
		1850	1880	1906
Øster	Kvarter	8465	15082	10099
Strand	—	2587	2131	1194
Snarens	—	4536	4184	2043
Vester	—	8253	8241	4960
Nørre	—	8979	8637	5378
Klædebo	—	6663	6549	4257
Frimands	—	4813	3995	1949
Købmager	—	11345	9167	4607
Rosenborg	—	10266	9582	5332
St. Annæ Øster	—	10884	12818	9656
St. Annæ Vester	—	22483	29565	22093
Christianshavn	—	14865	17186	19777
Udenbys Vester	—	2377	24790	68460
Udenbys Klædebo	—	4903	59595	163547
Nyboder	—	7888	3790	3441
Vestervold	—	>	1609	7204
Nørrevold	—	>	12587	21276
Østervold med Citadellet	388	4480	13720
Valby		—	—	11374
Brønshøj		—	—	13671
Sundbyerne		—	—	31614
Søforterne		—	109	—
Skibe i Havnen		—	753	888
Tilsammen		129695	234850	426540

Det vil ses, at medens Folketallet i de ydre Dele af Byen, navnlig Udenbys Vester Kvarter (Vesterbro) og Udenbys Klædebo Kvarter (Øster- og Nørrebro) siden Midten af forrige Aarhundrede er steget til det ti- eller tyvedobbelte, er der flere Kvarterer i den indre By, hvor Tallet i samme Tidsrum er sunket til det halve eller derunder.

Denne Udvikling af Hovedstadens Befolkningsforhold begyndte allerede langt tilbage i Tiden. Hvis man sammenfatter de enkelte Kvarterer og Roder i større Distrikter, svarende til de nuværende Lægekredse, finder man følgende Hovedtræk:

Den gamle Bys ældre Del (St. Peders, Bispegaardens, Universitetets og Synagogens Rode samt Frimands Kvarter) havde i 1850 lidt over 20000 Indbyggere. Folketallet steg jævnt til 1870, da det naaede 22000; siden da er det aftaget fra Tælling til Tælling og udgør nu mindre end 12000.

Den gamle Bys yngre Del (Nikolaj, Gammelstrands, Slots- holmens, Raadhusets, Kalvebodernes, Pilestrædes, Hovedvagts, Trinitatis Kirkes, Reformert Kirkes Roder samt Snarens Kvarter) havde i 1850 godt 45000 Indbyggere, i 1855 knap 47000; siden da er Tallet aftaget, indtil det nu kun udgør 22000.

Gammelholm er en forholdsvis ny Bydel. Bebyggelsen paabegyndtes i Tredserne og var fuldført omtrent 1880, da Folketallet naaede imellem 8 og 9000. Siden 1885 har Tallet været i Tilbagegang; det udgør nu 6500.

St. Annæ østre Kvarter (Nyhavns, Marmorkirkens, Amalienborgs, Frederiks Hospitals Roder samt Toldboden) havde i 1850 omtrent 11000 Indbyggere, i 1860 godt 13000. Paa dette Punkt holdt Tallet sig indtil 1880; siden da har det været nedadgaaende og udgør nu knap 10000.

St. Annæ vestre Kvarter (Gothersgades, Frimurerlogens, Kongens Haves, Garnisons Hospitals og Nyhoders Roder samt Nyboder) havde i 1850 ca. 30000 Indbyggere. Folketallet steg indtil 1870, da det udgjorde 35000; siden har der været jævn Tilbagegang, og nu er Tallet henimod 26000.

Christianshavn er den eneste Bydel indenfor de gamle Volde, hvis Folketal nu er større end for halvhundrede Aar siden. I 1850 boede der paa Christianshavn ca. 15000 Mennesker, i 1870 ca. 18000. i 1880 sporedes vel nogen Tilbagegang, men derefter steg Tallet atter, indtil det i 1890 naaede omtrent 20000. Paa dette

Punkt har Christianshavns Folketal holdt sig indtil Dato, dog med en lille Nedgang i det sidst forløbne Femaar.

Voldkvarterernes Bebyggelse begyndte i Halvfjerdserne, i en Periode da Københavns Folkemængde var i stærk Vækst. I 1880 boede der i Voldkvartererne henimod 19000 Mennesker, og allerede i 1885 var dette Tal fordoblet; derefter steg Tallet langsomt indtil 1901, da det udgjorde 44000, men i det sidste Femaar har der været Tilbagegang til 42000.

De fire Lægedistrikter, der udgøre det gamle Udenbys Klædebo Kvarter, nemlig Østerbro, Blegdamskvarteret, Blaagaardskvarteret og det ydre Nørrebro, havde i 1850 tilsammen kun ca. 5000 Indbyggere, i 1870 henimod 29000, i 1880 næsten 60000. Fra 1880 kunne vi følge Udviklingen i hvert af disse Distrikter for sig:

Østerbro (St. Jakobs Kirkes, Øresunds, Kalkbrænderiets, Østerbros og Strandvejens Roder samt Frihavnskvarteret) havde i 1880 godt 8000 Indbyggere, stigende indtil 36000 i 1901 og 52000 i 1906.

Blegdamskvarteret (Ravnsborgs, St. Hans og Blegdams Roder) havde i 1880 ca. 14000 Indbyggere, i 1901 ca. 35000, men i det sidste Femaar har der været Tilbagegang, saa at Folketallet nu kun er ca. 33000.

Blaagaardskvarteret (Blaagaards og Kirkegaards Roder) havde i 1880 henimod 29000 Indbyggere; Tallet steg langsomt til 37000 i 1901; i det sidste Femaar har der — ligesom for Blegdamskvarteret — været Tilbagegang, og Folketallet er nu kun 35000.

Det ydre Nørrebro (Havremarkens, Fælled og Lersøens Roder) var i 1880 beboet af henimod 9000 Mennesker. Tallet har stadig været stigende og er nu 43000.

Vesterbro er den af Københavns Forstæder, som har optaget det største Antal Beboere. Fra godt 2000 i 1850 steg Folketallet til 7000 i 1860, 13000 i 1870, 25000 i 1880, 50000 i 1890, 66000 i 1901; endnu i det sidste Femaar har der været Fremgang, men dog langt fra i samme Maalestok som før. Tallet er nu ca. 68000.

Det vil af det anførte ses, at den Affolkningsproces, der allerede for en Menneskealder eller mere siden begyndte i Hovedstadens centrale Distrikter, og som i nyeste Tid har bragt Folkemængden i flere af disse ned til det halve, nu ogsaa har ramt nyere Bydele som Voldkvartererne, Blegdams- og Blaagaardskvartererne. Tyngdepunktet i Hovedstadens Befolkningsforøgelse er flyttet

længere ud i Periferien, til de nye »indlemmede Distrikter« og de tilgrænsende Nabokommuner. Vil man danne sig et rigtigt og fuldstændigt Billede af Befolkningstilvæksten i Hovedstaden, kan man ikke længere fastholde de administrative Grænselinier (Frederiksberg ligger jo nu som en Enklave i Københavns Kommune). Hvis man betragter den Agglomeration, som udgør vore Dages København i videste Forstand (d. v. s. København med de indlemmede Distrikter samt Nabokommunerne Frederiksberg og Gentofte) og følger Folketallet i dette »Stor-Københavns« Hoveddele tilbage til 1850, finder man følgende Tal:

Aar: Absolute Tal:	Indenfor de gamle Volde	Voldvar- tererne	Broerne og Frederiks- berg	Indlemmede Distrikter og Gentofte	I alt
1850	123000	—	10000	9000	142000
1855	131000	—	17000	10000	158000
1860	131000	—	32000	12000	175000
1870	139000	—	59000	17000	215000
1880	132000	18000	111000	22000	283000
1885	128000	38000	148000	26000	340000
1890	123000	40000	197000	29000	389000
1895	116000	43000	231000	34000	424000
1901	109000	44000	284000	54000	491000
1906	96000	42000	320000	77000	535000
Procenttal:					
1850	86,3	—	7,1	6,6	100,0
1855	82,4	—	11,1	6,5	100,0
1860	74,7	—	18,4	6,9	100,0
1870	64,8	—	27,3	7,9	100,0
1880	46,6	6,6	39,1	7,7	100,0
1885	37,8	11,1	43,6	7,5	100,0
1890	31,8	10,2	50,5	7,5	100,0
1895	27,4	10,6	54,5	8,1	100,0
1901	22,3	9,1	57,7	10,9	100,0
1906	17,9	7,9	59,7	14,5	100,0

Af det nuværende Stor-Københavns samlede Befolkning levede i 1850 de 86 pCt. indenfor Voldene, nu kun

18 pCt. Den inderste Ring (Voldkvartererne) optog en Tid omtrent en Tiendedel af Befolkningen, men nu er Forholdstallet allerede en Del lavere. Den mellemste Ring (Broerne og Frederiksberg) er stadig vokset i Betydning og rummer nu omtrent 60 pCt. af Befolkningen. Den Tid vil imidlertid næppe være fjærn, da ogsaa den mellemste Ring vil være ude af Stand til at optage nogen større Del af Tilvæksten; herpaa tyder den raske Stigning i Folketallet i yderste Ring i det sidste Tiaar. Allerede nu bor der i de indlemmede Distrikter og Gentofte tilsammen en Syvendedel af Stor-Københavns Befolkning, og Folketallet i denne yderste Ring nærmer sig stærkt til det Antal, der lever indenfor den gamle Voldlinie.

A. J.

II.

Nye internationale Arbejderbeskyttelses-Traktater.

Som omtalt i dette Tidsskrifts Aargang 1904, Hæfte 6 (Side 623), afsluttedes der i Foraaret 1904 mellem Frankrig og Italien en Traktat, med det Formaal at gøre Arbejdere, hjemmehørende i det ene af de to Lande, men arbejdende i det andet, ligeberettigede med det paagældende Lands egne Arbejdere lige overfor Ulykkes- og Invaliditetsforsikringen.

I 1905 er der afsluttet to lignende Traktater mellem Luxemburg og Belgien og mellem Luxemburg og det tyske Rige. Fælles for disse to Traktater, hvoraf den første afsluttedes 15. April, den sidste 2. September 1905, er kun Formaalet: at skaffe de i Udlandet beskæftigede Arbejdere Fordelene ved Ulykkesforsikringen; men den Vej, man har valgt for at opnaa dette, er forskellig. Den belgisk-luxemburgske Traktat finder Anvendelse paa alle belgiske, resp. luxemburgske Undersaatter, som arbejde i